

U 37/2014 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om ett förslag till rådets direktiv (*arbetstidsdirektivet för inlandssjöfarten*)

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till riksdagen Europeiska unionens kommissions förslag av den 7 juli 2014 till rådets direktiv om genomförande av det europeiska avtal som ingåtts av European Barge Union (EBU), European Skippers Organi-

sation (ESO) och Europeiska transportarbetarfederationen (ETF) om arbetstidens förläggning i vissa avseenden inom inlandssjöfarten (COM(2014) 452 final) samt en promemoria om förslaget.

Helsingfors den 25 september 2014

Arbetsminister *Lauri Ihalainen*

Lagstiftningsdirektör *Susanna Siitonen*

ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
22.9.2014

PROMEMORIA
EU/2014/1288

FÖRSLAG TILL RÅDETS DIREKTIV OM GENOMFÖRANDE AV DET EUROPEISKA AVTAL SOM INGÅTTS AV EUROPEAN BARGE UNION (EBU), EUROPEAN SKIPPERERS ORGANISATION (ESO) OCH EUROPEISKA TRANSPORTARBETARFEDERATIONEN (ETF) OM ARBETSTIDENS FÖRLÄGGNING I VISSA AVSEENDEN INOM INLANDSSJÖFARTEN

1 Förslagets bakgrund och syfte

Europeiska kommissionen framlade den 7 juli 2014 ett förslag till rådets direktiv om genomförande av det europeiska avtal som ingåtts av European Barge Union (EBU), European Skippers Organisation (ESO) och Europeiska transportarbetarfederationen (ETF) om arbetstidens förläggning i vissa avseenden inom inlandssjöfarten, COM(2014) 452 final.

Europeiska unionen har många regelverk som handlar om arbetstagarnas arbetstid. Den viktigaste av dessa och den som har det bredaste tillämpningsområdet är Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden, nedan *arbetstidsdirektivet*. Det ovan nämnda direktivet tillämpas på bl.a. de anställda inom inlandssjöfarten. Det finns ett eget direktiv om arbetstiden för sjömän, dvs. rådets direktiv 1999/63/EG om det avtal om arbetstidens organisation för sjömän som ingåtts av European Community Shipowners' Association (ESCA) och Federation of Transport Workers' Unions in the European Union (FST).

Arbetsmarknadens parter på EU-nivån inom inlandssjöfarten ansåg att arbetstidsdirektivet inte tillgodoser behoven inom sektorn. Av denna anledning har de förhandlat fram ett särskilt avtal om vissa aspekter av arbetstidens förläggning inom inlandssjöfarten och bett att avtalet ska sättas i kraft genom rådets beslut.

Enligt kommissionens bedömning har avtalsparterna tillräcklig representativ status när det gäller såväl inlandssjöfarten i allmänhet som de arbetstagare och arbetsgivare som eventuellt omfattas av bestämmelserna i avtalet. De har dessutom fått ett mandat från

sina nationella medlemmar att förhandla fram och ingå avtalet.

2 Förslagets rättsliga grund

Avtalet gäller vissa aspekter av arbetstidens förläggning inom inlandssjöfarten. I det behandlas arbetsförhållanden, och i det ingår bestämmelser som gäller arbetstagarnas hälsa och säkerhet i arbetet. Beslut i nämnda ärenden kan i enlighet med artiklarna 153.1 a och 153.2 i EUF-fördraget fattas med kvalificerad majoritet. Finland anser att den föreslagna rättsliga grunden, dvs. artikel 155.2, är adekvat. Enligt den kan ett avtal mellan arbetsmarknadens parter sättas i kraft genom beslut av rådet. Europeiska parlamentet informeras om saken.

3 Huvudsakligt innehåll

3.1 Direktivet

Direktivförslaget består av två delar, dvs. det egentliga direktivet och en bilaga som inbegriper det avtal som innehåller de egentliga bestämmelserna om arbetstidens förläggning inom inlandssjöfarten.

Enligt artikel 1 i direktivförslaget ska avtalet mellan arbetsmarknadens parter genomföras genom direktivet. Själva avtalet utgör bilaga till direktivet.

I artikel 2 i direktivförslaget finns föreskrifter som ger medlemsstaterna utrymme för att anta bestämmelser som är förmånligare för arbetstagarna och garantera förmånligare villkor för arbetstagarna än vad som anges i direktivförslaget. Genomförandet av direktivet är inte någon grund för sänkning av den allmänna skyddsnivån för arbetstagarna.

Direktivet påverkar inte medlemsstaternas rätt att anta nya bestämmelser eller revidera gamla bestämmelser om förhållandena förändras. De minimikrav som föreskrivs i direktivet ska också då uppfyllas.

Artiklarna 3—6 i direktivförslaget innehåller sedvanliga bestämmelser om införlivande av direktivet i medlemsstaternas nationella lagstiftning. Enligt förslaget ska medlemsstaterna senast den 31 december 2016 anta de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. De påföljder som föreskrivs för överträdelse av nationella bestämmelser ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.

3.2 Avtalet mellan arbetsmarknadens organisationer på europeisk nivå

Klausul 1 i avtalet handlar om avtalets tillämpningsområde. Enligt klausulen tillämpas avtalet på mobila arbetstagare som är anställda som medlemmar av besättningen eller som personal ombord på en farkost som används för yrkesmässig inlandssjöfart inom en medlemsstats territorium. Småföretagare inom inlandssjöfarten ska dock inte omfattas av avtalets tillämpningsområde, inte ens om de av skäl som har att göra med den sociala tryggheten anses ha status som arbetstagare inom det egna företaget. Om bestämmelserna i avtalet strider mot sådana internationella förpliktelser som medlemsstaten är bunden av eller mot den nationella lagstiftningen, tillämpas de bestämmelser i fråga om arbetstagarnas hälsa och säkerhet som är förmånligare för arbetstagarna. Under vissa omständigheter kan mobila arbetstagare som är anställda på en farkost som används utanför yrkesmässig inlandssjöfart inom en medlemsstats territorium omfattas av avtalet.

I klausul 2 definieras de centrala begreppen i avtalet såsom farkost, passagerarfartyg, arbetstid, viloperiod, vilodag, företagare inom inlandssjöfart, tjänstgöringsplan, natt, nattarbetande, skiftarbetare, personal ombord, mobil arbetstagare och säsong.

I klausul 3 finns bestämmelser om arbetstid och beräkningsperiod. Närmare bestämmelser om dygns- och veckoarbetstid finns i sin tur i avtalets klausul 4. En normal arbetsdag har åtta timmars arbetstid. Den genomsnitt-

liga veckoarbetstiden å sin sida är 48 timmar, vilket motsvarar den genomsnittliga veckoarbetstiden enligt arbetstidsdirektivet. Den genomsnittliga veckoarbetstiden får vara högst 48 timmar under en beräkningsperiod om 12 månader. När den genomsnittliga arbetstiden tillämpas får arbetstiden per dygn vara högst 14 timmar under en 24-timmarsperiod och veckoarbetstiden högst 84 timmar under en sjudagarsperiod. Om tjänstgöringsplanen innehåller fler arbetsdagar än vilodagar, får den genomsnittliga veckoarbetstiden vara högst 75 timmar under en fyramånadersperiod.

Den längsta tillåtna arbetstiden under en tolv månadersperiod är 2304 timmar. Semester och sjukledighet beaktas inte vid beräkningen.

Klausul 5 i avtalet handlar om arbets- och vilodagar. Enligt klausulen får man arbeta högst 31 på varandra följande dagar. Enligt huvudregeln ska ett visst antal på varandra följande arbetsdagar följas av samma antal vilodagar, om en arbetstagare enligt tjänstgöringsplanen har samma antal vilodagar som arbetsdagar. Man får avvika från huvudregeln under vissa omständigheter.

I klausul 6 finns särskilda bestämmelser om säsongarbete inom passagerartrafiken. Bestämmelserna gör det möjligt att tillämpa sådana arbetstidsarrangemang som avviker från de dygns- och veckoarbetstiderna som anges i klausul 4 och de arbets- och vilodagar som anges i klausul 5. Utöver den högsta tillåtna arbetstiden innehåller klausulen också bestämmelser om de vilodagar som ska ges arbetstagarna.

I klausul 7 finns bestämmelser om lägsta antal vilodagar. Under varje 24-timmarsperiod ska arbetstagaren ges en vilotid på minst 10 timmar. I vilotiden ska ingå en minst sex timmar lång oavbruten vila. Under en sjudagarsperiod ska arbetstagaren dessutom ges en vilotid på minst 84 timmar.

Enligt klausul 8 ska varje arbetstagare beviljas en rast under arbetsdagen, om arbetsdagen är längre än sex timmar. De detaljer som gäller rasten ska fastställas genom kollektivavtal eller, i avsaknad av sådana avtal, genom nationell lagstiftning.

Klausul 9 i avtalet handlar om den högsta tillåtna nattarbetstiden. Nattarbete är arbete som utförs mellan kl. 23 och klo 06. När nattarbetstiden är sju timmar får den maximala veckoarbetstiden nattetid vara högst 42 timmar per sjudagarsperiod.

Bestämmelser om semester ingår i klausul 10. Enligt den har en arbetstagare rätt till minst fyra veckors betald semester, eller om anställningen varat en kortare tid än ett år, till en del av den, på det sätt som föreskrivs i den nationella lagstiftningen. Semestern kan utbytas mot kontant ersättning endast då anställningen avslutas.

I klausul 11 ingår en hänvisning till direktiv 94/33/EG om skydd av minderåriga i arbetslivet. Som en del av utbildningen tillåts också nattarbete för ungdomar som är över 16 år och enligt nationell lagstiftning inte längre är skolpliktiga på heltid, under förutsättning att ungdomarna ges tillräcklig kompensationsledighet och att principerna om skydd av minderåriga i arbetslivet respekteras.

I klausul 12 ingår bestämmelser om arbetsbrottsbrottsföreningen, innehållet i den och sparandet av uppgifterna. Klausul 13 å sin sida handlar om krissituationer då befälhavaren eller dennes ställföreträdare har rätt att kräva att en arbetstagare arbetar det antal timmar som behövs för att trygga farkostens, de ombordvarandes eller lastens omedelbara säkerhet eller för att bistå andra fartyg eller personer i sjönöd. Så snart förhållandena återgått till det normala, ska alla arbetstagare som har arbetat under en schemalagd viloperiod få tillräcklig ersättande vila.

I klausul 14 finns bestämmelser om arbetstagarens rätt till en kostnadsfri årlig hälsoundersökning. Nattarbetande ska i mån av möjlighet omplaceras till lämpligt dagarbete, om detta betingas av hälsoskäl.

Klausul 15 i avtalet handlar om skydd av hälsa och säkerhet i natt- och skriftarbete och klausul 16 om de principer som ska beaktas vid organisering av arbetet enligt en viss rytm.

I slutet av avtalet finns slutbestämmelser som handlar bl.a. om tillämpningen av bestämmelser som är förmånligare för sjömän, förbud mot att använda avtalet för sänkning av skyddsnivån för arbetstagare, om över-

vakning av genomförandet av avtalet och översyn av bestämmelserna i avtalet.

4 Lagstiftningen i Finland och dess förhållande till direktivförslaget

Bestämmelser om anställningsvillkor för arbetstagare inom inlandssjöfarten finns i lagen om sjöarbetsavtal (756/2011), lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart (248/1982) och i semesterlagen för sjömän (433/1984). Bestämmelser om läkarundersökningar å sin sida finns i lagen om läkarundersökning av fartygspersonal (1171/2010). Av de nämnda författningarna är lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart den viktigaste ur direktivförslagets synpunkt.

Lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart tillämpas på arbete som utförs ombord på fartyg i trafik inom Finlands territorium samt på den arrenderade delen av Saima kanal och på f.d. Sovjetunionens vattenområden i omedelbar anslutning därtill samt när arbetstagaren på arbetsgivarens förordnande tillfälligt arbetar någon annanstans.

Enligt 4 § i lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart är den ordinarie arbetstiden högst åtta timmar i dygnet och högst 40 timmar i veckan. I lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart regleras arbetstagares maximala dygns- och veckoarbetstid genom vilotiderna. Enligt 12 § ska en arbetstagare ges en vilotid på minst 10 timmar under varje period av 24 timmar och under varje period av sju dagar en vilotid på sammanlagt minst 77 timmar. Dygnsvilan kan delas in i högst två delar av vilka den ena ska vara oavbrutet i minst sex timmar. Om avlösningssystem inte tillämpas vid bestämmandet av arbetstagares arbets- och fritider, ska arbetstagaren en gång i veckan ges en oavbruten veckovila om minst 30 timmar. Enligt klausul 7 i direktivförslaget ska arbetstagaren under en sjudagarsperiod ges en vilotid på minst 84 timmar. Om arbetstagaren arbetar sju timmar mellan kl. 23.00 och kl. 6.00., är den maximala arbetstiden dock 42 timmar under sju dagar. Enligt den gällande lagen kan den högsta tillåtna veckoarbetstiden vara längre än enligt direktivförslaget.

Bestämmelser om dagliga vilotider finns i 11 § i lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart. Då arbetstiden överstiger sex timmar, ska arbetstagaren under arbetstiden ges åtminstone en regelbunden rast som omfattar minst en timme, under vilken han eller hon får avlägsna sig från arbetsplatsen. Har arbete enligt överenskommelse ordnats i vakter som är längre än sex timmar, ska arbetstagaren med sex timmars mellanrum ges en minst 20 minuters vilopaus. I arbetstiden inräknas inte matrast på minst en halv timme eller rast på minst en timme, om arbetstagaren under den får avlägsna sig från arbetsplatsen. Bestämmelserna överensstämmer med klausul 8 i direktivförslaget.

I klausul 5 i direktivförslaget finns bestämmelser om det inbördes förhållandet mellan arbetsdagar och vilodagar. Man får arbeta högst 31 på varandra följande dagar. De på varandra följande arbetsdagarna ska följas omedelbart av samma antal på varandra följande vilodagar. Undantag från detta kan göras på villkor att den övre gränsen på 31 på varandra följande arbetsdagar inte överstigs, och genom att arbetstagaren garanteras ett antal på varandra följande vilodagar som bestäms på basis av antalet arbetade dagar. I lagstiftningen finns inga bestämmelser om det inbördes förhållandet mellan arbetsdagar och vilodagar.

De skiftsystem som tillämpas i arbetet på fartyg baserar sig på arbetsmarknadsorganisationernas inbördes avtal. Enligt det allmänt bindande kollektivavtal som tillämpas på passagerarfartyg i inrikesfart kan exempelvis den ordinarie veckoarbetstiden förläggas på olika sätt. Arbetet kan förläggas så att det utförs under fyra dygn. Den ordinarie veckoarbetstiden kan förläggas också så att arbetsperiodens längd är tre veckor, varvid en period får innehålla högst 13 arbetsdagar och minst 11 lediga dagar. Kollektivavtalet gör det också möjligt att förlägga veckoarbetstiden till perioder om fyra veckor. I ett sådant fall kan perioden innehålla högst 17 arbetsdagar och ska innehålla minst 11 lediga dagar.

Semestern för de arbetstagare som arbetar inom inlandssjöfarten bestäms enligt semesterlagen för sjömän. En arbetstagare som arbetat under hela kvalifikationsperioden om sex månader har rätt till 15 dagars semester.

Arbetstagaren har alltså semester i sammanlagt fem veckor under ett år. Bestämmelserna uppfyller kraven i klausul 10 i direktivförslaget.

Ett förbud mot nattarbete för unga arbetstagare finns i 12 b § i lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart. Enligt bestämmelsen får unga arbetstagare inte hållas i arbete mellan klockan 24 och klockan 5.00, om det inte är fråga om ett övningsprogram som hör till den ungas utbildning. Bestämmelsen motsvarar kravet angående skyddet av unga arbetstagare i klausul 11 i direktivförslaget.

Bestämmelser om arbetsskiftsförteckning och vaktschema finns i 19 § och bestämmelser om arbetsgivarens skyldighet att ha arbetstidsbokföring i 19 a § i lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart. Av arbetsskiftsförteckningen ska det framgå när arbetstagarens ordinarie arbetstid börjar och slutar samt tidpunkterna för dygns- och veckovila. Arbetsskiftsförteckningen ska avfattas på fartygets arbetspråk. För den vakthållande personalen ska det dessutom göras upp ett vakt-schema, av vilket ska framgå personernas namn och uppgifter på fartyget samt tidpunkterna när vakten börjar och slutar. Arbets-skiftsförteckningen och vaktscemat ska göras upp för en arbetsperiod eller minst två veckor åt gången. Eventuella ändringar ska göras utan dröjsmål. Arbetsskiftsförteckningen och vaktscemat ska finnas framlagda på en lämplig plats på fartyget

Arbetsgivaren ska bokföra antalet arbetstimmar och de ersättningar som betalats för dem särskilt för varje arbetstagare. I bokföringen ska antecknas alla arbetstimmar samt separat antalet arbetstimmar i övertids-, nöd- och söndagsarbete och de förhöjda andelar som betalats för dem. Arbetsgivaren ska förvara arbetstidsbokföringen åtminstone till utgången av den tid för väckande av talan som föreskrivs i lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart. Enligt lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart är tiden för väckande av talan tre år från utgången av det kalenderår under vilket rätten till ersättning uppkom.

Arbetstidsbokföringen ska på begäran uppvisas för den som förrättar arbetarskyddsinspektion samt för arbetstagarnas förtroende-man eller, om en sådan inte har valts, för arbetarskyddsfullmäktigen. En arbetstagare el-

ler en av honom eller henne befullmäktigad har rätt att få en skriftlig utredning om aneckningar som gäller arbetstagaren i arbets-skiftsförteckningarna, vaktsceman och arbetstidsbokföringen.

Bestämmelserna om arbetsskiftsförteckning, vaktsceman och arbetstidsbokföring i lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart uppfyller kraven angående kontroll i klausul 12 i direktivförslaget. I lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart föreskrivs det visserligen inte om arbetstagarens skyldighet att spara uppgifterna om sin arbetstid, men med hänsyn tagen till arbetsgivarens skyldighet att spara uppgifterna om arbetstagarnas arbetstid i drygt tre års tid, ska bestämmelserna också till denna del anses vara tillräckliga.

Avvikelse från begränsningarna i fråga om övertidsarbete och bestämmelserna om dygnsvila enligt lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart kan göras endast om detta är oundgängligt för avvärijande av fara som hotar människoliv, fartyg eller gods eller nödvändigt för lämnande av hjälp enligt sjölagen eller nödvändigt för vidtagande av en åtgärd som påbjudits av en myndighet eller nödvändigt för deltagande i olika slags övningar inför nödläge. Klausul 13 i direktivförslaget möjliggör undantag från arbetstidsbestämmelserna av dylika orsaker.

Bestämmelser om kraven angående hälsotillstånd samt om obligatoriska hälsokontroller för arbetstagare som arbetar på ett finländskt fartyg finns i lagen om läkarundersökning av fartygspersonal. Arbetstagare genomgår hälsokontroller med två års intervall i samband med att läkarintyget för fartygspersonal utfärdas. I lagen finns det inte några bestämmelser om vem som står för

kostnaderna för hälsokontrollerna. Enligt klausul 14 i direktivförslaget bör arbetstagaren ha rätt till kostnadsfri årlig hälsoundersökning.

5 Behandlingsfaser

5.1 Nationell behandling

Utkastet till U-skrivelse har behandlats i delegationen för sjömansärenden, som finns i anslutning till arbets- och näringsministeriet och i vilken ingår företrädare för arbetsmarknadsorganisationerna inom sjöfartssektorn, kommunikationsministeriet samt social- och hälsovårdsministeriet. Dessutom har sektionen för arbetsrätt vid kommittén för EU-ärenden beretts tillfälle att yttra sig över utkastet till U-skrivelse.

5.2 Behandlingen av förslaget i EU:s institutioner

Kommissionen lade fram sitt direktivförslag den 7 juli 2014. Förslaget behandlas i rådets arbetsgrupp första gången den 18 september 2014.

Det egentliga innehållet i direktivförslaget består av arbetsmarknadsorganisationernas inbördes avtal. Inga ändringar kan göras i det i samband med behandlingen i arbetsgruppen.

6 Statsrådets ståndpunkt

Förslaget är förenligt med subsidiaritetsprincipen.

Finland ställer sig positivt till direktivförslaget.